

BİLİRKİŞİ ODALARI'NIN KURULMASI ÇÖZÜM OLABİLİR Mİ?

Çetin AŞÇIOĞLU / Yargıtay Onursal Üyesi

Mahkemelerde bilirkişi kurumu kirlenmiştir, yozlaşmıştır.

Bu sorun çözümlenmelidir. Ancak gündemdeki Bilirkişi Odaları tasarısı, sorunu çözmek bir yana, yeni ve daha kapsamlı sorunlar yaratmaya gebe dir.

"Hâkimlerin kendilerine düşen yetkilerde, bilirkişi görevlendirerek onların görüşüne göre karar vermeleri ve bunu alışkanlık durumuna getirmeleri, bilirkişi kurumunun kötüye kullanılması sonucunu doğurur ve çok tehlikelidir; ancak Yargıtay, görüşlerimizi, önerilerimizi kabul etmektedir" bu açıklamalar, Rahmetli Ord. Prof. **M. Reşit Belgesay'ın** 1939 yılında yayımlanan yapıtı ndan (sh:122 vd) alınmıştır.

Cumhuriyet'in birinci kuşak hukukçularının paylaştığı bu görüş ve uyarılar daha sonraki kuşaklarca da sürdürüldü. Örneğin dördüncü kuşak usul hukukçularından Sayın Prof. Ramazan Arslan, Yargıtay'da düzenlenen bilgi şöleninde (1): "Sorunun, yasalann buyurucu kural larının uygulanmamasından kaynaklandığını; çözümünün ve yargının saygınlığını korumanın Yargıtay'ın yerel mahkeme kararlarını denetlerken göstereceği çabaya ve tutuma bağlı olacağını" açıkladı.

Sayın Adalet Bakanı **Cemil Çiçek**, politikacı kimliğiyle yaptığı, "...bilirkişi rezaletine son veremezsek yargı yıpranıyor (2)" açıklamasıyla; bilim adamı Belgesay'ı 65 yıl sonra bir kere daha haklı çıkarmıştır. Bakan; bu açıklamasıyla kalmamış, bir komisyon oluşturarak sorunun çözümünde önemli bir adım atmıştır; ancak basan usun ve bilimin egemen kılınmasına bağlı.

Bir diğer girişim ise; önceki hükümet döneminde hazırlanan "Türkiye Bilirkişi Odaları" yasa tasansının; ilgili kuruluşlardan görüş istenerek yeniden gündeme getirilmesidir. Tasan soruna çözüm olabilir mi? Sorunun yanıtını sizlerle paylaşmak istedim:

YASALARIN UYGULANMASI

Önce genel bir saptama yapalım: Hukuk ve ceza yargılamasına ilişkin kurallar; birkaç yüzyılın deneyimleri ve bilgi birikiminin ürünü olan evrensel nitelikte kurallardır. Titizlikle ve duyarlılıkla uygulandığında; bilirkişi kurumunun sağlıklı çalışmaması söz konusu olamaz.

O halde sorun, bilimsel alanda da paylaşıldığı gibi,

yasalardan değil yasalann uygulanmamasından kaynaklanmaktadır. Ana sorun budur.

Yasa koyma, değiştirme yetkisi, politik gücün bir yeğlemesidir. Olumlu olursa alkışlanır, olumsuz olursa bedelini önce ulus sonra politikacı öder. Bu nedenle politik güç, çözümü yasanın tasanlaşmasında görüyorsa; düzenlemenin yargılama düzeninde yaratacağı etkiler iyi bilinmelidir. İyi niyetle hazırlanmış olduğu tartışmasızdır; ancak "cehenneme giden yolların iyi niyet taşlarıyla döşenmiş olduğu" özdeyişi de unutulmamalı.

"Bilirkişi Odaları", anayasanın 135. maddesinde öngörülen kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Oysa bilirkişilik bir meslek değildir. Bilirkişi, meslekleri mühendislik, hekimlik, mimarlık, psikolog, mali müşavirlik vd. olan ve bu alandaki bilgilerini yargı yerlerine sunan kişilere verilen bir addir. Danıştay, bu nedenle, tasarıyı incelemeye değer görmemiştir. Anayasaya aykırılık savı, tasarının hukuki dayanağı tartışılır duruma getirecek önemli bir neden.

YARGIÇ, SORUMLULUĞUNU KULLANMIYOR

Hiçbir ülkenin yargı düzeninde yer almamış, denenmemiş olan bir düzeni uygulamaya koymak kolay değildir; riskler kapıda bekler.

Ancak örnek alınacak kurum ve düzenlemelerimiz var: "Adli Tıp Kurumu" ve "kamulaştırma davalan için oluşturulan bilirkişi listeleri". Bu düzenlemelere karşın; bu alanlarda da aynı sorunlar yaşanmaktadır; yol ve yön temine aykırı işlemler, kirlenme boyutlarında. Bu örnekler; sorunun, düşünülenin tersine, çok daha derinlerde olduğunun kanıtıdır.

Bilirkişi seçimi konusunda da yargıçlara "sorumluluk özgürlüğü tanınmaması" yargıç kimliğini yozlaştırır.

Bunun çarpıcı örneği, bugünkü uygulamadır: Yargıçlar, yasalarda öngörülen yetkilerini kullanmamakla özgürlüklerini kendileri kısıtladıklarından, yozlaşma ve güvensizlik doruklara tırmanmıştır. Yargı yerlerinin,

ligi özendirir. "Yargıçlar bu işi beceremiyor" demek kolaycılıktır; doğru olan, becerecek yargıç ve avukatlar yetiştirecek olanakları sağlamaktır.

Bilirkişiliğin, kamu kurumu niteliğinde bir meslek olarak bir çatı altında toplanması; odaların bir süre sonra, yargı üzerinde açık ve örtülü etkinliğinin gündeme gelmesi ve giderek bir baskı unsuru olması da beklenmelidir. Yargıç ve avukatların çoğunluğundaki kimlik bunalımı da bu olumsuzluğu güçlendirecektir.

Özellikle bilirkişiliğin yapay olarak meslek durumu- na getirilmesi; iyi niyetli amacın altında yeşerecek, akçalı beklentinin ağırlık kazanmasına neden olacaktır.

GÜVENİLİR ADAM

Yoğun çalışmaları olan, ekonomik sorunları olmayan mühendis, hekim, mimar gibi gerçekte uzman olan kişilerin bu odalara katılması beklenmemeli; çoğun, akçalı beklentileri olan ya da boş vakitlerini değerlendirmek isteyen meslek çalışanlarının katılması gündeme gelecektir. Bu durum, işin niteliği ve yargılama sürelerinin uzaması gibi bugün yaşanan sorunları daha da arttıracaktır.

Tasarı, mahkemelerin, "Bilirkişi Odaları'nın belirleyeceği ücret tarifelerine göre ödeme yapması zorunluluğu getirmektedir.

Üyelerin ödeyeceği giriş ve senelik aidatların ve görünmez kalemlerin ücret tarifelerine yansıtacağı da doğal olduğuna göre; ücretlerin azımsanmayacak düzeyde yükseleceği de beklenen bir olgudur.

Bir de; teknik bilgi ve saptamaları içermesi gereken yazanakların, şimdi olduğu gibi gereksiz ve görev dışı açıklamalarla şişirilerek sayfalar dolusu yazılması durumunda ücret daha yüksek boyutlara ulaşabilecektir.

Sonuçta bu yüksek ücretler, bugünkü akçalı yükleri bile kaldırmakta zorlanan hak arayanlara ve de devlete yansıtacak, pahalı yargı olgusu güçlenecektir. Kişinin emek ve hizmetinin karşılığını alması doğaldır; hak verilmelidir. Yargıçlar, günümüzde, genellikle güvendikleri aynı kişileri bilirkişi atayarak ücret konusunda bir dengeleme yapmaktadırlar; aslında yargılamaya ilişkin kuralların titizlikle işletilmesi durumunda sakıncası da olmadığı kanısındayım.

Nitekim, bir Alman yargıçtan, "güveniyorsam hep aynı kişiyi bilirkişi atarım ve öyle yapıyorum; denetimi kolay olduğu kadar ekonomik de oluyor" yanıtını almıştım.

Kaldı ki, işlerin çok çeşitliliği ve niteliği gözetildiğinde adaletli ve uygulanabilir bir ücret tarifesinin yapılması da kolay olmayacaktır.

SORUN BİÇİMSEL DEĞİL

Tasarı yasalastığında; yargıç, bilirkişi seçimini "Bilirkişi Odası"nm belirlediği listeden yapacaktır. Bu biçimsel ağırlıklı bir düzendir. "Özdeki nitelikte ana sorun çözülmeden" şimdi eleştirilen durumları bu biçimsel düzenlemenin gidermesi olanaksızdır. Bu nedenle sorunlar, artarak yine gündemde kalacaktır.

"Bilirkişi Odaları" çeşitli mesleklerden gelen kişilerden oluşacağından; ağırlık sayıya sahip bir meslek dalının, ki bunu bu günden tahmin etmek olanaklı, oda yönetiminde ve kararlarında etkin olmasının sakıncaları da düşünülmeli.

"Yasanın hazırlanmasında katkıları olan" ya da "bu tasarıyı destekleyen kişilerin" bir bölümü; mahkemelerde ağırlıklı olarak hukuki konularda bilirkişi yaparak yargıçlara akıl (fetva) veren ya da bu düzeni savunan kişilerdir.

Kimilerinin "tinsel" kimi-

lerinin de "akçalı getiri" beklentisi olan bu kişilerin ortak bir yargısı var: "Yargıçlar ve de avukatlar bu işleri bilmezler, bu nedenle bilirkişilik kurumu teşkilatlanarak güçlenmeli". Tasarı ana sorunlar çözülmeden yürürlüğe girerse; kısa bir süre sonra bilirkişiliğin, yargı gücünün üstünde bir kurum olması kaçınılmaz olacaktır.

Kaldı ki; bilirkişilik konusunda, "kamu kurumu niteliğinde var olan meslek odalarının bilgi birikimi ve deneyiminden daha kapsamlı yararlanmak olanağı varken yeni ve riskli kurumlar oluşturmanın mantık ve akılla bağdaşır yönü var mıdır" sorusuna da yanıt aranmalı.

Yineleyerek söylemeliyim ki; bilirkişi kurumu kirlenmiştir, yozlaşmıştır. Bu sorunun çözümü olmalıdır ve de vardır. Ancak tasarı, sorunu çözmek bir yana, yeni daha kapsamlı sorunları yaratmaya gebedir; bu biline. •

Yineleyerek söylemeliyim ki;
bilirkişi kurumu
kirlenmiştir, yozlaşmıştır.
Bu sorunun çözümü olmalıdır ve
de vardır. Ancak tasarı, sorunu
çözmek bir yana, yeni daha
kapsamlı sorunları
yaratmaya gebedir; bu biline.

(1) *Bilirkişilik Uygulaması ve Bu Uygulamaya Yargıtay'ın Etkisi; Yargıtay Der. Özel Sayı 1989, sh 156*

(2) *Milliyet 21 Temmuz 2003*